

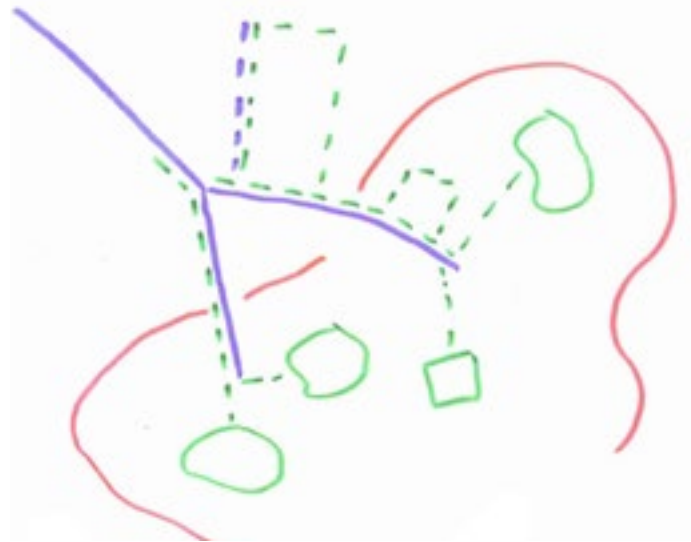
Klimaatadaptatie als afweging bij relatie Stad en Land

De relatie stad-land speelt al heel lang tussen Midden-Delfland en de aangrenzende verstedelijkte gemeenten.

Die relatie is van oudsher vooral gezocht in de groen-blauwe en recreatieve functie die Midden-Delfland voor de stad kan vervullen.

Nieuw is nu dat deze werkgroep heeft onderzocht of die relatie er ook is voor Klimaatadaptatie. Aan deze wederzijdse rol hebben we nooit aandacht geschonken, en kan nieuwe uitgangspunten leveren voor de samenwerking. Het kan zelfs weer invloed hebben op de manier waarop we met de recreatie omgaan. Door de verschillende schakels te combineren versterken we het recreatieve en groen-ecologische netwerk.

Met het nemen van klimaatadaptieve maatregelen in de stad of land zien we kansen om wederzijds winst te behalen. Dus win-winsituaties voor stad en land. Hierbij hoeft de 'winst' niet voor beide op het gebied van klimaatadaptatie te liggen. Er liggen in onze ogen verschillende opgaven die elkaar kunnen versterken. De transitie van de huidige landbouw naar zowel een kringlooplandbouw alsook het ontwikkelen van een lokale afzetmarkt is daar één van. De verstedelijkingsopgave en de daarmee samenhangende toenemende recreatievraag heeft een directe relatie met hittestress. Juist in het verbinden van deze plekken ligt de kracht en vraagt onze aandacht. Zonder die aandacht ontstaan op de stadsranden functies als distributiecentra en andere functies die geen bijdrage leveren aan de overgang stad-land. Voor deze opgave definiëren we zeven uitgangspunten om stad en land beter aan elkaar te verknopen.

Netwerken Stad-land versterken

1) Koele plekken netwerk - Breng groen naar de stad en mensen naar het groen

Verbind en versterk bestaande groene en verkoelende functies aan elkaar als een snoer vanuit het open gebied van Midden-Delfland de stad in. Introduceer nieuwe routes, vergroen bestaande routes en voeg groene verblijfplekken en water toe. Combineer deze routes en plekken met bestaande en nieuwe recreatieve functies van ijsboer/café tot de boer. (nieuwe vormen van boeren en lokale producten verkopen) Het groene netwerk zorgt voor verkoelende plekken voor de inwoners van de stad. Anderzijds kunnen stadsbewoners gemakkelijker via het groene netwerk naar de Midden-Delfland komen waardoor de bekendheid toeneemt en er meer draagvlak ontstaat voor behoud van het Midden-Delfland gebied. De routes leiden naar (recreatieve) bestemmingen in het landelijk gebied. Versterk of creëer dus groene routes en doelen, op die plekken die ook de verkoeling van de stad en de mens dienen.

COP Klimaatadaptatie 2019
Verdiepingsteam Stad en Land

Debbie Nuijten
Indah Hooghiemster
Marcia Koetsier
Reinier Knip
Bert Lambregts
Jacqueline Verhees

Gemeente Midden Delfland
Gemeente Midden Delfland
Gemeente Midden Delfland
Gemeente Schiedam
Gemeente Schiedam
Gemeente Schiedam

Liselotte Mesu
Edwin van der Hoorn
Marc van der Leeuw-Damee
Mia Süs
Martijn Naring
Caroline Ammerlaan
Willemijn Nagel
Rinske Wessels

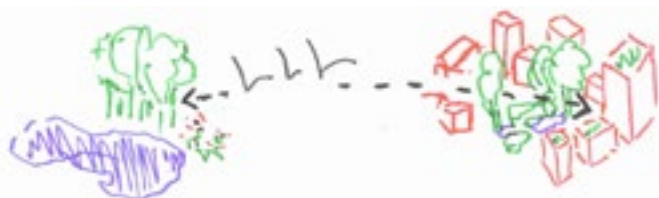
Gemeente Rotterdam
Gemeente Zuidplas
Gemeente Maassluis
Hoogheemraadschap van Delfland
Hoogheemraadschap van Delfland
Provincie Zuid-Holland
Natuurmonumenten
Organisatie COP

2) Bestaande waterstructuren inzetten voor recreatie

Benut het bestaande waternetwerk intensiever voor het tegengaan van hittestress, want water heeft een verkoelend effect, zolang het stroomt, en heeft sowieso een verkoelende beleving. Water hoeft hierbij geen zwemwaterkwaliteit te hebben. Breng langs het water differentiatie aan in schaduw en maak verschillende typen verblijfsplekken. Combineer dit met uitgangspunt 1: Het koele plekken netwerk. Dit uitgangspunt is een aandachtspunt in zowel stad als land. Tezamen biedt het kansen voor nieuwe vormen van recreatie zowel in de stad als op het land.

3) Ecologisch hoogwaardige groenblauwe netwerken

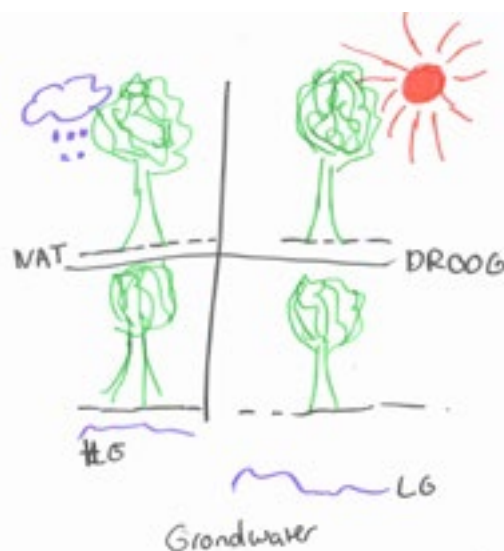
Verbind water, groene parken en groene land aan elkaar met groene-blauwe netwerken. Door verschillende ecologische gebieden aan elkaar te verbinden kunnen we voor zowel land als stad de ecologie versterken.

KANS: Punten 1-3 verwerken in het al huidig lopende project langs de Schie waarin klimaatadaptatie wordt meegenomen in de opgave, uitgewerkt en getest door gemeenten en waterschap samen op te trekken in de Schie als groen-blauwe verbinder. In Schiedam ziet men dit als kans om mee te nemen in de ontwikkelingen rondom bedrijventerrein 's Gravenlandse polder.

Vraag naar meer groen-blauw plekken voor recreatie

4) Transformatie en nieuwe beplanting groen klimaatbestendig

De relatie tussen stad en land kan worden versterkt door op strategische plekken meer bosrijke stadsranden te creëren. Hierbij is het van belang niet alleen de beleving vanuit de stad op het open land vorm te geven, maar ook de beleving vanuit het open land op het bebouwde gebied. De overgang Westland – Midden Delfland is bijvoorbeeld erg hard. Open en gesloten bos en bomen in de stadsrand helpt in schaduw (koelte dicht bij de stad), recreatie (groen dicht bij de stad) en zicht. Aandachtspunt hierbij is wel het zoeken naar de goede balans voor ruimte voor bomen/bossen en ruimte voor de weidevogels.

De Essentaksterfte velt op het ogenblik vele essen. Op het ogenblik plaatst iedere eigenaar/beheerder op eigen terrein daarvoor nieuwe bomen terug. Maar onze overweging vanuit klimaatadaptatie is om dat niet direct te doen. Laten we gezamenlijk met eigenaren op grotere schaal (dus niet alleen in het eigen gebied) kijken waar de beste plekken zijn om bomen te herplanten, al naar gelang dit helpt om met groene structuren klimaatbestendiger te worden: waar zijn de bossen gewenst voor koelte en verdamping, waar is meer openheid gewenst voor wind? Waar willen we vanuit klimaatadaptief oogpunt nattere gebieden hebben, waar kan het droger? En hoe kunnen mensen sneller vanuit de stad een koele plek bereiken?

Met de wens om meer vergroening zowel voor verkoeling, beleving als meer CO₂ vasthouden moet niet de zoetwatervraag enorm toenemen. Kies daarom voor beplanting die goed kan tegen zowel natte als droge perioden als hoge

en lage grondwaterstanden. Kijk daarvoor naar landen die nu 2 graden warmer zijn en vergelijkbare bodemtypen hebben. (Onderzoek/overzicht naar welke planten voor welk type natuur geschikt zijn is welkom.) Aanvullend: kies op een plek voor diverse soorten met als doel voorkomen van grootschalige uitval van bomen door ziekten, realiseren van aantrekkelijke natuur en een gezondere leefomgeving (voor mensen met bijvoorbeeld allergieën). Dit vraagt een gezamenlijke visie op het gesloten en open landschap; een visie die gestoeld is op drie ingrediënten: recreatie, ecologie en klimaatadaptatie.

5) Houd water vast daar waar het valt.

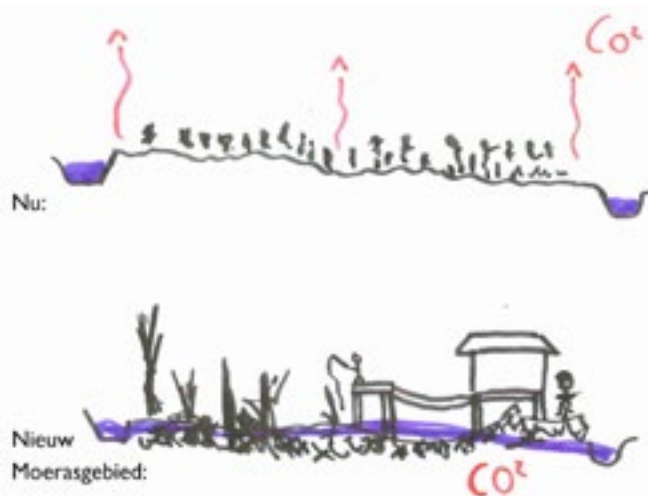
Bij hevige hoosbuien kunnen Stad en Land weinig voor elkaar betekenen: de tijd die het kost om water uit de stad naar een piekopvang in het buitengebied (of vice versa) te krijgen is te lang. Daarom moet het water op de plek waar het bij een hoosbui valt vastgehouden kunnen worden en vertraagd afgevoerd. De boezem van Delfland kan bij langdurige regenval wel ontlast worden door het laten onderlopen van stukken grasland; die zijn al gerealiseerd en het Hoogheemraadschap heeft daarmee voldoende zekerheid ingebouwd; nieuwe projecten lijken niet nodig.

Om uitdroging van de bodem te voorkomen is het ook belangrijk water ter plekke vast te houden. Hier kan wel een stad-land relatie ontstaan: mocht het bergen van water niet mogelijk zijn, is het bergen van water in de polder dat misschien wel. Boeren zouden misschien als 'waterboeren' in de eerste maanden van ieder kalenderjaar water kunnen bufferen; goed voor de weidevogel natuur, de stadsrand natuur en de moeras natuur.

6) Veengebieden onder water – nieuwe moerasgebieden

Daar waar de kans zich voordoet, bestaande veengebieden onder water zetten en laten aangroeien zodat het weer CO₂ opslaat. Dit zijn nu grotendeels agrarische gebieden. De eigenaren van deze gebieden zouden CO₂-boeren kunnen worden. Vervuulende bedrijven uit de omliggende steden kunnen CO₂-certificaten kopen als compensatie. Dit is het verdienmodel van de boer die CO₂ vasthoudt en/of extra opslaat. Combineer deze nieuwe moerasgebieden met meerdere recreatieve functies. Denk hierbij aan bestaande gebied als de Vlietlanden.

7) Schade bij wateroverlast beperken

Delfland werkt eraan om wateroverlast te voorkomen, maar uitgesloten kan dat nooit worden. Als er toch overlast en schade optreedt, is het van belang die schade zoveel mogelijk te beperken. Boeren in Midden Delfland lijden economische schade, terwijl natuurgebieden ecologische schade hebben. Voor moeras natuur en weidevogel natuur lijkt die schade beperkt, of misschien zelfs afwezig (of zelfs gewenst?). Het ontwerp- en onderzoeksprincipe is dus om mogelijke schade bij wateroverlast te beperken door het strategisch plaatsen van minder gevoelige functies in Stad of Midden Delfland.

Vervolg vragen voor CoP 2020

A) *Energietransitie en klimaatadaptatie in stad-land-overgangen: synergie of tegenstelling?*

De Regionale Energiestrategie zal effect hebben op de (her-)inrichting van stad en land. Omdat klimaatadaptatie ook een bepaalde inrichting van de ruimte vraagt, is het belangrijk om deze twee grote opgaven te koppelen. Midden Delfland staat grootschalige wind- en zonneparken niet toe. Wat betekent dit voor de energietransitie? En wat voor klimaatadaptatie? Wat betekent dit voor recreëren in het groen? Wat is het perspectief dat we willen?

B) *Koppelen van onderzoek Stad als Spons aan de resultaten uit Stad-Land.*

In het verlengde van dit onderzoek is men benieuwd naar de Stad als Spons. Dit onderwerp ligt dicht tegen de gevonden aanbevelingen van Stad en Land aan. Misschien is een verdieping daarvan volgend jaar nodig?

C) *De vernatting van Midden-Delfland*

Wat zijn de mogelijkheden en wat zijn de voor- en nadelen? En hoe betrek je de agrariërs die daar nu zitten? Wat is het nieuwe verdienmodel voor de boer?

Programma

Donderdag 12 maart - sessie #1

Inventarisatie klimaatadaptatiebehoeften van stad aan land en andersom van land aan stad. Opzoek naar de eerste focusgebieden in Midden-Delfland

Donderdag 11 april - sessie #2

Met kaartmateriaal opzoek naar ontwerpprincipes op potentiële focusgebieden. Anne-Sietske Smits-Verburg van Bosch & Slabbers ondersteunde met tekeningen.

Donderdag 16 mei - sessie #3

Verder inzoomen op focusgebieden. Met Wiebke Klemm landschapsarchitect, gepromoveerd aan WUR op hitte in steden en nu beleidsadviseur voor gemeente Den Haag en Judith Klostermann, onderzoeker aan de WUR op het gebied van klimaatadaptatie in gesprek over de potentiële principes en relatie tussen hitte, groen en water.

Donderdag 4 juli - extra sessie

Op basis van alle opgehaalde input in kleine groep tot concept uitgangspunten gekomen.

Donderdag 12 september - sessie #4

De concept uitgangspunten zijn verder aangescherpt en aangevuld met concrete voorbeelden.

COLOFON

Publicatie van Community of Practice Klimaatadaptatie Zuidelijke Randstad © 2019
www.klimaatadaptatie.nl - cop@klimaatadaptatie.nl

Tekst & Rapportage:
COP-team Stad en Land
Rinske Wessels

Organisatie COP 2019:
Michiel Brouwer (MBDSO)
Rinske Wessels (Samen Ruimte Maken)
en
Aral Voskamp
Esmeralda van Tuinen
Sarah Gerssen-Gondelach

